

A TUSKÓKORHASZTÁS ALKALMAZÁSA A NYÁRASOK FELÚJÍTÁSÁBAN*

Dr. KISS LÁSZLÓ
tudományos főmunkatárs
ERTI, Sopron

TEMESVÁRI ERIK
erdőmérnök
Devecseri ÁG

Dr. TÓTH BÉLA
a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, államásigazgató
ERTI, Püspökladány

A nyárasokat felújíthatjuk talajelőkészítés nélkül fúrással vagy talajelőkészítéssel. Az adott körülményektől függően eredményesen alkalmazhatjuk mindkét eljárást. Az állomány későbbi fejlődését, egészségi állapotát tekintve azonban előnyben kell részesíteni a megfelelő talajelőkészítést. Ennek leghatásosabb módja a mélyforgatás. Ezt azonban a kitermelés után visszamaradó tuskók akadályozzák. Ezen csak a tuskók kiszedésével tudunk segíteni.

A tuskók gépi eltávolítása lassú, nagyon energia- és költségigényes művelet, bármelyik ismert eljárással végezzük is. A nagy teljesítményű erő- és munkagépek beszerzése nemcsak drága, de nehéz feladat is és legtöbbször valutaigénnyel jár. Kavicsos talajon a fúrással, forgácsolással működő gépek nem üzemeltethetők.

A vázolt nehézségek kiküszöbölésére az ERTI mintegy 10 éve folytat olyan kísérleteket gazdasági szakemberek segítségével az ország különböző részein, amelyek arra irányulnak, hogy az előhasználat vagy nevelővágás során keletkezett tuskókat megfelelő gombafajokkal beoltva elkorhasszuk. Így végvágáskor egy viszonylag széles, 6—7 méteres pásztát tudunk művelni, amelyen a felújítás elvégezhető. Az eljárás ilyenformán az előhasználatokhoz kapcsolódik. Olyan helyen alkalmazható, ahol az utolsó belenyúlást 5—6 éven belül követi a véghasználat. Ezen a megszorításon túlmenően a módszernek még biológiai, technikai és ökonómiai feltételei is vannak.

Legalapvetőbbnek a *biológiai követelményeket* tartjuk. A tuskók elkorhasztásához olyan gombára van szükség, amelyik intenzíven bontja a nyár faanyagát, a tuskókat két, maximum három év alatt teljesen elkorhasztja,

Másik követelmény, hogy a tuskók oltásával a sarjak felverődését megakadályozzuk. A sarjak ugyanis megakadályozzák a teljes korhadást, hátráltatják a munkálatokat, fölöslegesen vizet és tápanyagot vonnak el az állománytól. Ugyanakkor a gombafertőzések melegágyává válnak, mivel évekig csökkent fényviszonyok közt tengődnek. Ez a gyengültségi állapot és az

* Az Erdészeti és Faipari Tudományos Ülésen 1980. február 28-án elhangzott előadás.

állomány alatti párásabb mikroklíma kedvez a gombabetegségeknek. Lehet, hogy a sarjak 5—6 év alatt részben elszáradnak, ez alatt az idő alatt azonban állandóan fertőzik a főállományt. A sarjadzást olyan gombával tudjuk megakadályozni, amelyik a szijácsot is képes bontani, viszonylag magas víztartalmat is elvisel. Ehhez a feltételhez kapcsolódik a harmadik követelmény:

Nem szabad, hogy a korhasztásra szánt gomba az élő állományokat megtámadja, azok parazitája legyen. Ugyanakkor kell, hogy különböző ökológiai körülmények között megéljen, nagy legyen az elterjedési területe.

A technikai feltételeket olyan gombafaj tudja kielégíteni, amelyiknek micéliuma könnyen tenyészthető mesterséges körülmények között, szélsőségekre nem érzékeny, vele a tuskók oltása könnyen keresztülvihető.

Az ökonómiai feltételek a legegyszerűbbek: kell, hogy az eljárás olcsó és termelékeny legyen.

A késői laskagomba (*Pleurotus ostreatus*) bizonyos határok között mindhárom követelményt képes kielégíteni. Nagy előnye, hogy ehető, nagyon jóízű gomba. Használata esetén — ha a begyűjtést és értékesítést meg lehet szervezni — nemcsak az oltási költségek térülnek vissza, hanem még némi többletbevételt is jelent. Azt azonban meg kell jegyezni az eddigi tapasztalatok alapján, hogy a termés megóvása — éppen a használhatóság miatt — nem könnyű feladat.

A laskagombával néhány évig tájékozó jellegű tuskóoltást végeztünk, majd áttértünk a nagyobb volumenű oltásokra különböző helyeken, eltérő körülmények között.

Üzemi jellegű tuskókorhasztási kísérleteket eddig a következő helyeken folytattunk: a Lajtahansági Állami Gazdaság területén, tőzegtalajon; a Kisalföldi Állami Erdőgazdaságnál hasonló termőhelyen; a Devecseri Állami Gazdaságnál olyan területen, ahol 50—60 cm termőrétteg alatt vastag kavicsréteg van; a Szamosmenti Állami Tangazdaság területén nyírségi, enyhén hullámos homoktalajon; a Tyukodi Tsz.-nél a Szatmár-Beregi síkság lecsapolt láp területén; a Tarnaörsi Tsz. homokos vályogtalaján a Mátra—Bükkalja erdőgazdasági tájban és a Gyulai Vízműnél szennyvízzelöntözéses talajon. Eddig mintegy 100 ha-on folytattunk tuskókorhasztást. A kísérletek zöme 1977-ben vagy később lett beállítva. Rövid ismertetőnkben csak a leszűrt tapasztalatok összegezésére szorítkozhatunk.

Ezek szerint a tuskókorhasztás és ezt követően a szélespásztás talaj-előkészítéssel felújítás nyarasoknál az egész ország területén alkalmazható. Az eljárás nagyon jól összekapcsolható a gépesített kitermeléssel.

Az oltás végrehajtása egyszerű, sem szaktudást, sem különösebb felkészültséget nem igényel.

Az oltás akkor a legeredményesebb, ha mindjárt a termelés után, de legalább egy héten belül elvégezzük.

Az időben és gondosan végzett oltás a sarjadzást teljesen megszünteti.

Az oltás a fagyos téli időszakot kivéve bármikor végezhető. Az oltás évében azonban csak akkor számíthatunk termésre, ha azt május végéig elvégezzük. Ilyenkor az első és második évben jó termésre számíthatunk. A harmadik évben már a tuskók teljesen elkorhadnak, termés csak szórványosan fordul elő. Ha az oltást nyáron és ősszel végezzük, akkor a második és harmadik évben számíthatunk jó gombatermésre.

A terméshez hűvös, párás időjárás szükséges. Ha ősszel, szeptember és december között nincs egy hosszabb ilyen periódus, akkor a termés elmaradhat. A tuskók azonban ilyenkor is elkorhadnak.

Termeléskor, ha a közelben van laskagomba-termőtest, a friss tuskók spontán is fertőződhetnek. Ezt korábbi megfigyelések és a Tyukodi Tsz.-nél az üzemi kísérletek is igazolták. Természetesen ez a spontán oltódás a gazdasági célkitűzésekhez nem nyújt kellő biztonságot.

Egy 20—25 cm átmérőjű tuskóról két termő év alatt összesen 1—3 kg gombára számíthatunk az őszi időjárástól függően. Gyakorlatilag minden tuskó terem.

Maga az oltás történhet úgy, hogy a tuskóról 2—3 cm vastag korongot levágunk, a friss bütüre ráhelyezzük az oltóanyagot 0,5—1,0 cm vastagon, utána a korongot eredeti állapotának megfelelően visszahelyezzük és egy 100-as szöggel szorosan a tuskóhoz szögezzük.

Jobb megoldás, ha a korongot a már kitermelt anyagból daraboljuk le a területen úgy, hogy ne kelljen azokat messze szállítani a felhasználáskor. Így a munka termelékenyebb. Ezt a módszert alkalmazta a Devecseri Állami Gazdaság. Itt a 20 cm körüli tuskók oltási költsége így alakult:

Fedőkorong anyagértéke	0,50 Ft/tuskó
Korongvágás	0,30 Ft/tuskó
Oltás munkabére	1,20 Ft/tuskó
Összesen:	2,00 Ft/tuskó

Az oltóanyag ára 2,00 Ft tuskónként. Végző soron egy tuskó beoltása minden költséget számítva, kb. 5 Ft-ba kerül. Egy-egy tuskó átlagosan 1,5 kg gombát produkál 45 Ft értékben.

Ha a tuskókorhasztás költségeit a kituskózás és a tuskók elásásának a költségeivel hasonlítjuk össze, nagyon kedvező képet nyerünk a korhasztás javára. A Devecseri Állami Gazdaságnál pl. a tuskók kiszedése és elásása 29,50 Ft-ba került darabonként. Ha a gépek amortizációját is figyelembe vesszük, a tuskózás költségei még tetemesen emelkednek. A gépi tuskózás termelékenysége nagyon kicsi.

Összefoglalva a kísérleteket megállapíthatjuk azt, hogy a tuskókorhasztás a nyárasoknál lehetővé teszi végvágáskor a szélepásztás talajelőkészítést és a felújítást. Az eljárás gazdaságosan ott alkalmazható, ahol a belenyúlás után 5—6 éven belül az állomány véghasználatra kerül. A tuskók beoltásával meg tudjuk akadályozni a tuskók sarjadzását és ezzel elejét vehetjük a fertőzések kialakulásának. Az eljárás lényegesen olcsóbb a teljes kituskózásnál és ha a termést értékesítjük, még többletbevételt is jelent. Energiaszegény korunkban érdemes az eljárással foglalkozni.